

Wieża ciśnień w Pisz

Do bezcennych zabytków infrastruktury przemysłowo-komunalnej z przełomu XIX i XX wieku należy wieża ciśnień przy ulicy Gdańskiej. Nadal przyciąga wzrok, ponieważ wyraźnie dominuje w krajobrazie miasta i jest, obok ratusza i kościoła św. Jana Chrzciciela, najbardziej rozpoznawalną budowlą Pisz. Jej całkowita wysokość wynosi 38 m i pozostaje najwyższym budynkiem miasta. Obok wieży znajduje się zabytkowy budynek dawnej stacji pomp i uzdatniania wody.

Inicjatorami jej budowy wraz z miejskimi wodociągami byli dwaj powszechnie szanowani obywatele miasta, członkowie Rady Miejskiej w Pisz: Leo Bayer – właściciel miejscowego browaru „Masovia” i Franz Schnetka – kupiec. Rada Miejska w Pisz podjęła 28 czerwca 1906 r. uchwałę o zaciągnięciu kredytu na ten cel w Prowincjonalnej Kasie Zapomogowej w Królewcu w wysokości 160 tys. marek.

Wieża ciśnień powstała w rekordowo krótkim czasie, jej budowę ukończono już w 1907 r. Realizacji inwestycji podjęła się firma Heinricha Schevena z Bochum, która była rodzinnym przedsiębiorstwem założonym w 1874 r. w Bochum. Firma ta zaprojektowała i wykonała wiele wież ciśnień, sieci wodociągowych i kanalizacyjnych na terenie ówczesnych Prus (m.in. Oberhausen, Schwedt, Solingen, Gorzów Wielkopolski, Trzemeszno, Szamotuły). Ze względu na charakterystyczny kształt piska wieża zaliczana jest do obiektów nazywanych potocznie „grzybkami”, występującymi powszechnie na terenie dawnych Prus. Ówczesny system wodociągowy opierał się na utrzymaniu odpowiednio wysokiego ciśnienia w sieci wodociągowej w oparciu o wieżę ciśnień, tj. zbiornik na wodę znajdujący się w hełmie wieży. W przypadku piskiej inwestycji zamontowano powszechnie stosowany na przełomie XIX i XX wieku zbiornik typu Intze I o pojemności 100 m³, którego konstruktorem był prof. inż. Otto Intze (1843-1904) - wybitny hydrotechniczny z Wyższej Szkoły Technicznej w Aachen. Konstrukcja charakteryzowała się cylindrycznymi ścianami i niekonwencjonalnie zaprojektowanym dnem, wspartym o ceglany trzon wieży.

Oprócz zbiornika Intze I na wyposażeniu wieży ciśnień znajdowały m.in. pompy wodne, agregaty i wodomierze. W 1921 r. dokupiony został silnik gazowy marki Deutz, który napędzany był gazem dostarczany przez miejscową gazownię. W okresie międzywojennym zainstalowano pompy o napędzie elektrycznym, wymiany których dokonał przedstawiciel firmy Siemens w Elku. Koszty tej wymiany w wysokości 3000 marek pokrył magistrat Pisz.

Zmora sieci wodociągowej dawnego Pisz były niespodziewane awarie, np. 5 stycznia 1928 r. doszło do pęknięcia rury w willi Leo Bayera przy ulicy Dworcowej, spowodowanej zapewne siarczystymi mrozami. W okresie międzywojennym miejskie wodociągi zaopatrywały na co dzień około 5000 mieszkańców. W 1926 r. całkowite zużycie wody, w tym do celów przemysłowych (m.in. browar „Masovia”, miejska rzeźnia, fabryka sklejk, mleczarnia) wyniosło 109,5 tys. m³, co przy ówczesnej liczbie mieszkańców dawało średnie dobowe zużycie wody na poziomie około 58 litrów na osobę. W miarę upływu czasu coraz więcej firm i instytucji zabiegało o dostęp do sieci wodociągowej, np. gościniec „Wzgórze Jana”, leżący na obrzeżach miasta podłączony został dopiero w listopadzie 1923 r.

Wieżę ciśnień wyłączono z eksploatacji 1992 r. i od tego momentu zaczęła popadać w ruinę. Na wniosek Stowarzyszenia na Rzecz Ochrony Krajobrazu Kulturowego Mazur „Sadyba” w styczniu 2007 r. wpisana została do rejestru zabytków województwa (nr rej. A-4445). W 2011 r. ówczesne władze miejskie podjęły decyzję o jej rewitalizacji za niebagatelną kwotę ponad 5 mln zł. Wiosną 2012 r. rozpoczęto prace remontowe. Uroczystego otwarcia odnowionej wieży dokonano we wrześniu 2013 r. W ramach rewitalizacji szczyt wieży zwieńczono nową, przeszkloną, kopułą. Uporządkowany i na nowo zagospodarowany został też teren wokół wieży. Obok budowli wyeksponowano zbiornik na wodę, który pozwala poznać rozwiązania technologiczne z przełomu XIX i XX wieku. We wnętrzu wieży znajduje się wystawa przedwojennych zdjęć związanych z tą budowlą. Z tarasów widokowych w hełmie wieży, powstałych w miejscu dawnego zbiornika, rozciąga się imponująca panorama Pisz i lasów wchodzących w skład kompleksu Puszczy Piskiej. Obecna koncepcja funkcji widokowej tej budowli nie jest niczym nowym. Mieczysław Orłowicz, autor znanego przewodnika po Warmii i Mazurach z 1923 r., pisał: *ładny widok na miasto i okolice z galerii wieży wodnej*.

Obecnie obiekt jest we władaniu Piskiego Zakładu Aktywizacji Zawodowej „Wieża”.

Fotografia archiwalna: Pocztówka wydana ok. 1909 r. Zdjęcie zdobi okładkę "Znad Pisy" nr 21/22

Fotografia współczesna: Wieża po rewitalizacji i otwarciu w 2013 r. www.powiat.pisz.pl